



Gelderse erfgoedvrijwilligers in beeld

Een vragenlijstonderzoek naar
erfgoedvrijwilligers in Gelderland

Gelderse erfgoedvrijwilligers in beeld

Een vragenlijstonderzoek naar
erfgoedvrijwilligers in Gelderland

Sophie de Jong
Henk Vinken
Bianca Koomen

Colofon

Het PON & Telos en Pyrrhula Research Consultants hebben dit onderzoek verricht in opdracht van



Auteurs

Sophie de Jong
Henk Vinken
Bianca Koomen

Foto omslag

Fotografie: Jurjen Poeles

Datum

juli 2023



© 2023 Het PON & Telos en Pyrrhula Research Consultants

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij Het PON & Telos en Pyrrhula Research Consultants. Gehele of gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld. Vermenigvuldiging en publicatie in een andere vorm dan dit rapport is slechts toegestaan na schriftelijke toestemming van Het PON & Telos en Pyrrhula Research Consultants. Hoewel deze publicatie met de grootst mogelijke zorg is samengesteld, kan Het PON & Telos en Pyrrhula Research Consultants geen enkele aansprakelijkheid aanvaarden voor eventuele fouten.

Meer informatie

www.hetpon-telos.nl / www.henkinken.nl

Inhoudsopgave

1	Inleiding	1
1.1	Onderzoeksvraag	1
1.2	Onderzoeksmethode	2
1.3	Leeswijzer	2
2	Erfgoedvrijwilligers in beeld	3
2.1	Achtergrondkenmerken van de erfgoedvrijwilligers	3
2.2	Type organisatie	7
2.3	Activiteiten	11
2.4	Motivaties en drijfveren	12
2.5	Ondersteuningsbehoefte	15
2.6	Impact COVID-19	17
	Bijlage A Onderzoeksverantwoording	20

1 Inleiding

In het voorjaar van 2022 is door het PON & Telos en Pyrrhula Research Consultants een pionierend onderzoek uitgevoerd in de provincie Zuid-Holland naar meer inzicht in de erfgoedvrijwilligers in die provincie¹. De insteek van het onderzoek van Erfgoedhuis Zuid-Holland was van meet af aan om de aanpak uit te breiden naar de andere provincies, om zo tot een beter landelijk dekkend beeld te komen van de erfgoedvrijwilligers en de betekenis die hun werk voor de erfgoedsector heeft. Momenteel wordt het onderzoek herhaald in de overige 11 provincies, om zo per provincie én uiteindelijk landelijk meer beeld te krijgen van de omvang en inzet van de erfgoedvrijwilligers. In dit deelrapport zijn de resultaten van het vragenlijstonderzoek in Gelderland te vinden. Nadat alle deelonderzoeken zijn uitgevoerd, volgt een overkoepelend rapportage voor de erfgoedvrijwilligers in het gehele land, waarin we de resultaten van de verschillende deelonderzoeken combineren. Hierin zullen we ook een overkoepelende beschouwing geven en aanbevelingen formuleren.

Onderzoek in Gelderland vanuit Erfgoed Gelderland

De missie van Erfgoed Gelderland is om samen het verleden een toekomst te geven. De stichting helpt bij het duurzaam beheer van collecties en het vertellen van de verhalen over erfgoed binnen de erfgoedsector van Gelderland. Ze willen de onderlinge samenwerking stimuleren en bijdragen aan een duurzame, diverse en inclusieve erfgoedsector in Gelderland die aansluit bij de actualiteit en voorbereid is op de toekomst. Gezamenlijk met de Gelderse en landelijke partners en overheden vormen ze een samenwerkingsnetwerk dat dient om elkaar te inspireren en te innoveren op basis van vertrouwen.

1.1 Onderzoeksvraag

De centrale vraag van het onderzoek is: *Hoe ziet de totale samenstelling van het vrijwilligersbestand van erfgoedorganisaties in Gelderland in 2022 eruit?*

Om deze centrale vraag te kunnen beantwoorden, zijn er een aantal deelvragen. De eerste drie van deze deelvragen hebben betrekking op het in beeld brengen van het aantal vrijwilligers en hun ureninzet. De overige vijf deelvragen hebben betrekking op het in beeld krijgen van de achtergrond en drijfveren van de erfgoedvrijwilligers:

1. Hoeveel vrijwilligers zijn er in totaal werkzaam in de erfgoedsector in Gelderland?
2. Hoe zijn deze vrijwilligers verdeeld over de verschillende soorten erfgoedorganisaties en typen erfgoed?
 - a. Soort erfgoed: materieel en immaterieel
 - b. Soort organisatie: musea, archieven en historische verenigingen
 - c. Thema van het erfgoed: archeologie, funerair, gebouwd, etc.
3. Wat is de inzet van de vrijwilligers (aantal uren)?
4. Hoe zijn deze vrijwilligers verdeeld over demografische gegevens? (leeftijd, geslacht, etnische achtergrond, woonplaats, etc.)

¹ Zie hier: <https://www.erfgoedhuis-zh.nl/onderzoek-erfgoedvrijwilligers>

5. Hoe zijn deze vrijwilligers verdeeld over de verschillende soorten rollen en functies? (digitaliseren, publieksbereik, educatie, onderzoek, archiveren, etc.)
6. Wat zijn de drijfveren van vrijwilligers om zich in te zetten?
7. Wat is de betrokkenheid van de vrijwilligers (hoe lang zijn ze werkzaam bij de organisatie)?
8. Welke impact heeft de COVID-19 pandemie gehad op het vrijwilligersbestand?

1.2 Onderzoeksmethode

Om genoemde onderzoeksvragen te beantwoorden, brengen we verschillende en tot op heden versnipperde informatiebronnen bij elkaar. We hebben de volgende onderzoeksmethoden toegepast:

1. **Inventarisatie koepelorganisaties***: Welke koepelorganisaties, samenwerkingsverbanden en platforms zijn er? Wie zijn hun leden? En hoe ziet het vrijwilligersbestand van deze leden eruit? Dit vragen we uit bij zowel landelijk georganiseerde koepels als provinciale koepels.
Let op: dit is geen onderdeel van deze rapportage en volgt separaat.
2. **Online vragenlijstonderzoek onder erfgoedorganisaties**: Hoeveel vrijwilligers werken er bij de erfgoedorganisatie? Wat zijn hun kenmerken, motivaties en drijfveren? Ook gaan we in dit onderzoek na wat de ervaren gevolgen van corona zijn. Het vragenlijstonderzoek is uitgevoerd via:
 - a. Een gerichte uitnodiging aan het adressenbestand van erfgoedorganisaties, aangeleverd door Erfgoed Gelderland
 - b. Open link naar de vragenlijst, ter verspreiding gestuurd via verschillende communicatie-uitingen van Erfgoed Gelderland zoals social media, nieuwsbrieven en via persoonlijke gesprekken.

*Waar we in dit rapport spreken over koepelorganisaties, bedoelen we ook andere samenwerkingsverbanden of samenwerkende platforms waarin erfgoeddomeinen zich verenigen.

Een uitgebreide onderzoeksverantwoording is terug te vinden in bijlage A van dit rapport.

1.3 Leeswijzer

We presenteren in deze rapportage de resultaten van het vragenlijstonderzoek, met daarin de kenmerken van de vrijwilligers van de erfgoedorganisaties, motivaties, drijfveren en de ervaren gevolgen van de coronacrisis. In de bijlage van dit rapport besteden we aandacht aan de onderzoeksverantwoording.

Opmerking bij de figuren: door afrondingsverschillen komt het totaal in een figuur niet altijd exact op 100% uit maar soms op 99% en soms op 101%.

2 Erfgoedvrijwilligers in beeld

In dit hoofdstuk schetsen we een beeld van de 7.900² erfgoedvrijwilligers die betrokken zijn bij de 144 erfgoedorganisaties die de vragenlijst hebben ingevuld. We kijken naar de achtergrondkenmerken van de erfgoedvrijwilligers en naar hun motivaties en drijfveren om met erfgoed te werken. Ook schetsen we een beeld van de achtergrond van de erfgoedorganisaties: we kijken op welke wijze zij georganiseerd zijn en welk type activiteiten zij doen. Tot slot kijken we naar de ervaren gevolgen van de coronacrisis.

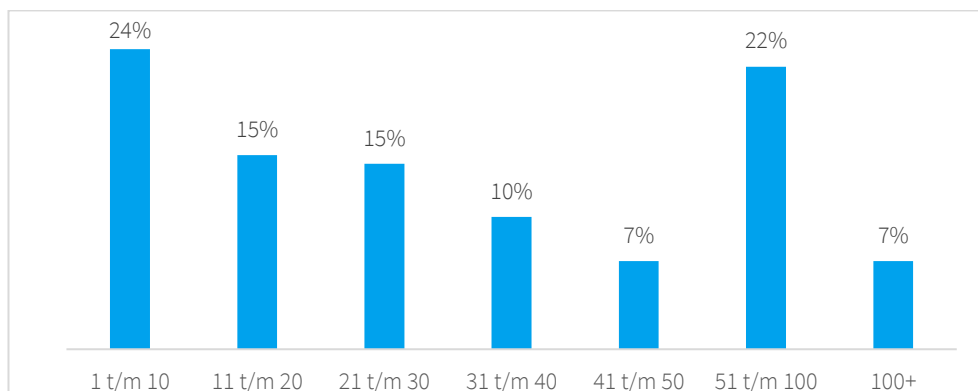
2.1 Achtergrondkenmerken van de erfgoedvrijwilligers

Waar komen erfgoedvrijwilligers vandaan? Wat is hun leeftijd, opleidingsniveau en culturele achtergrond? In deze paragraaf geven we meer inzicht in de achtergrond van de erfgoedvrijwilligers in Gelderland.

Aantal vrijwilligers in grootteklassen

Om een beeld te krijgen van hoeveel vrijwilligers er per deelnemende organisatie werken, hebben we de vrijwilligers ingedeeld in grootteklassen. In onderstaand figuur is te zien dat er bij de meeste organisaties die de vragenlijst hebben ingevuld maximaal 10 vrijwilligers betrokken zijn (24%). Ook zijn er behoorlijk wat organisaties met meer dan 50 vrijwilligers. 22% van de organisaties heeft tussen de 51 en 100 vrijwilligers werkzaam, bij 7% van de organisaties zijn meer dan 100 vrijwilligers betrokken.

Figuur 1. Aantal vrijwilligers verbonden aan de erfgoedorganisaties op 1 september 2022 – gecategoriseerd naar grootteklassen (n = 144)

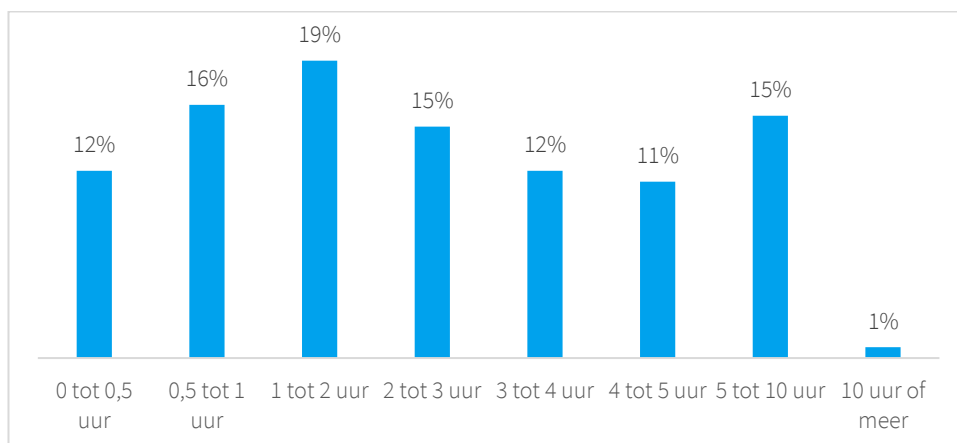


De meeste vrijwilligers werken tot 2 uur per week

Als we vervolgens kijken hoeveel uur elke vrijwilliger gemiddeld per week werkt, dan zien we dat de vrijwilligers in verschillende mate betrokken zijn bij de organisaties. De meeste vrijwilligers tot 2 uur per week betrokken zijn bij de erfgoedorganisaties uit het vragenlijstonderzoek. Ongeveer een vijfde van de vrijwilligers werkt gemiddeld één tot twee uur per week (19%). Ook zien we dat 15% van de vrijwilligers 5 tot 10 uur per week betrokken zijn.

² Let op, er is één organisatie die aangeeft 1.500 vrijwilligers betrokken te hebben. Dit heeft dus aanzienlijke impact op het totaal aantal vrijwilligers.

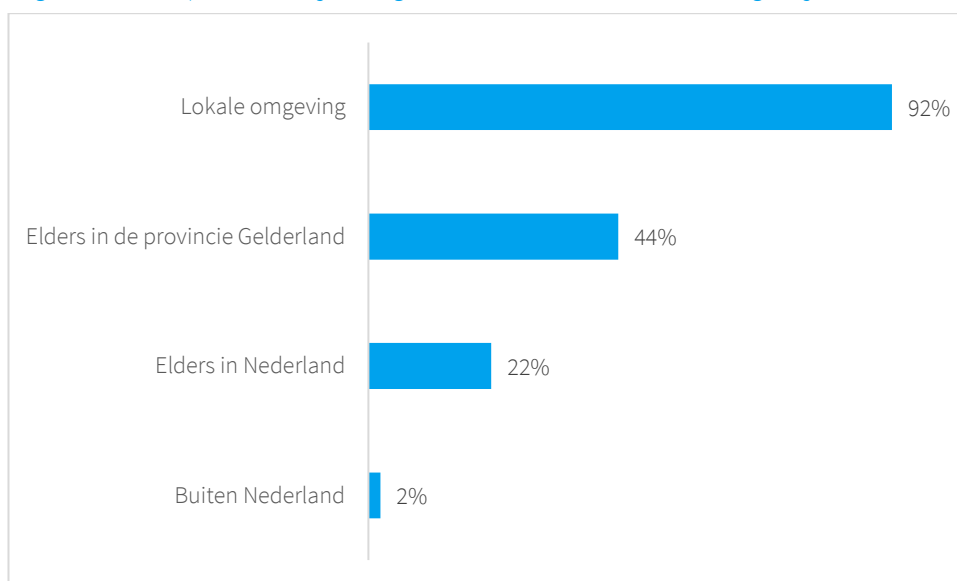
Figuur 2. Aantal uren per week per vrijwilliger (n = 144).



Erfgoedvrijwilligers vooral uit lokale omgeving

Veruit de meeste vrijwilligers die werkzaam zijn bij de erfgoedorganisaties, wonen in de plaats waar de organisatie gevestigd is (92%). Daarnaast wordt aangegeven dat een groot deel van de vrijwilligers uit de rest van de provincie Gelderland komt (44%).³

Figuur 3. Woonplaats vrijwilligers (meerdere antwoorden mogelijk / n = 144)

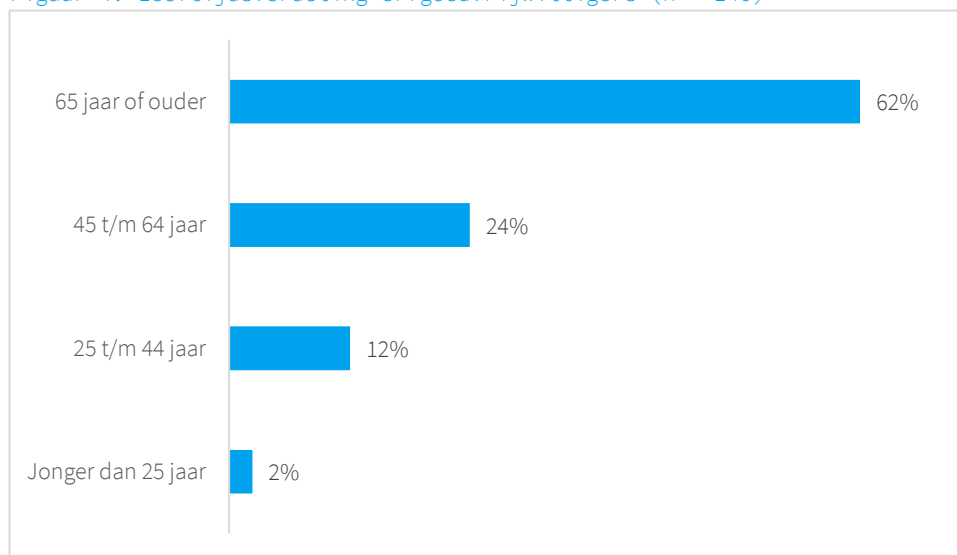


³ Let op, doordat de respondenten meerdere antwoorden konden aankruisen, sluiten de antwoordcategorieën elkaar niet uit en telt het totaal niet op tot 100%.

Vooral veel oudere erfgoedvrijwilligers

Bijna twee derde van het vrijwilligersbestand (62%) bestaat uit vrijwilligers in leeftijd van 65 jaar of ouder. Een kwart van de vrijwilligers is tussen de 45 en 64 jaar oud. Slechts 2% van het aantal vrijwilligers is jonger dan 25 jaar.

Figuur 4. Leeftijdverdeling erfgoedvrijwilligers (n = 140)*



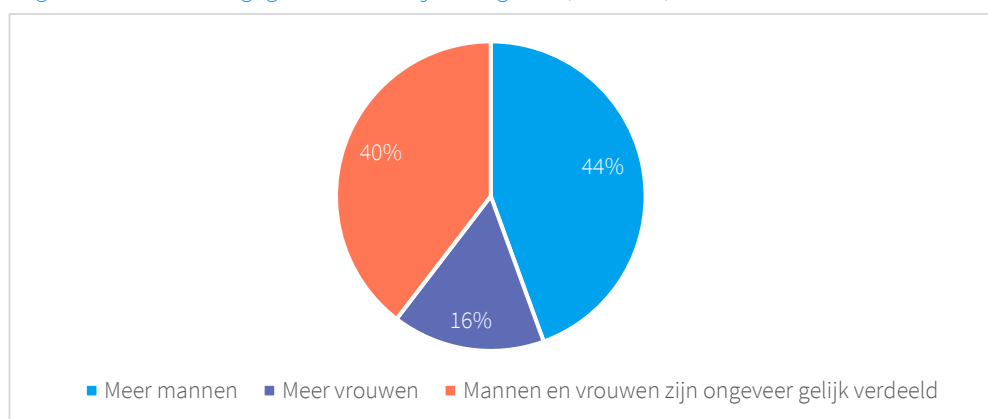
* 4 organisaties hebben aangegeven niet te weten wat de leeftijdsverdeling van hun erfgoedvrijwilligers is.

De grote vertegenwoordiging van de oudere vrijwilliger komt sterk overeen met het landelijke beeld.⁴ Dat geldt ook voor het volgende: erfgoedvrijwilligers zijn vaker mannen.

Meer mannen dan vrouwen actief als erfgoedvrijwilliger

De helft van de erfgoedorganisaties geeft aan dat de balans tussen mannelijke en vrouwelijke vrijwilligers scheef te noemen is: bij 44% zijn meer mannen betrokken, bij 16% meer vrouwen. Bij vier op de tien van de organisaties is de verhouding tussen mannen en vrouwen in balans.

Figuur 5. Verdeling geslacht vrijwilligers (n = 144)

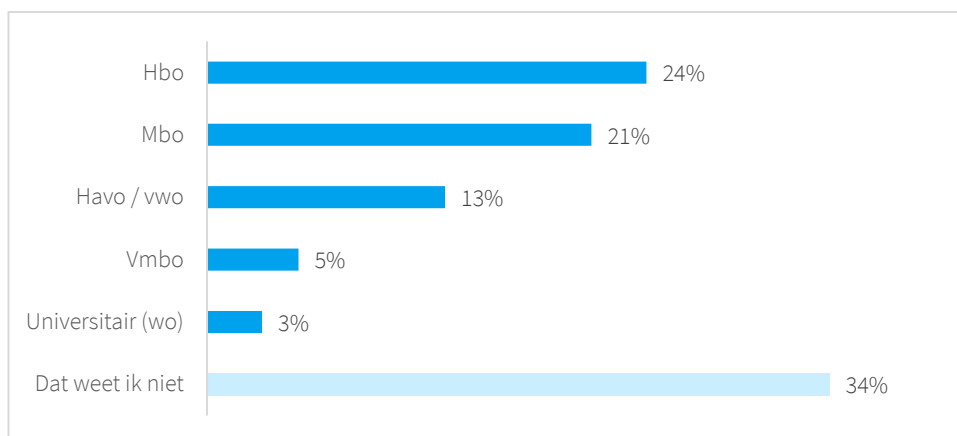


⁴ Zie onder andere Van den Broek, A. & Y. Gieles (2018). *Het culturele leven. 10 culturele domeinen bezien vanuit 14 kernthema's*. Den Haag: SCP.

Erfgoedvrijwilligers zijn zowel theoretisch als praktisch opgeleid

Het vrijwilligersbestand van erfgoed in Gelderland kent een diversiteit aan opleidingsachtergronden. 27% van de organisaties geeft aan dat de vrijwilligers met name theoretisch opgeleid zijn (Hbo of Wo). 39% van de erfgoedorganisaties geeft aan dat de vrijwilligers met name praktisch opgeleid zijn (Mbo of middelbaar onderwijs). Een derde van de organisaties geeft aan niet te weten wat het gemiddelde opleidingsniveau van de erfgoedvrijwilligers is (34%).

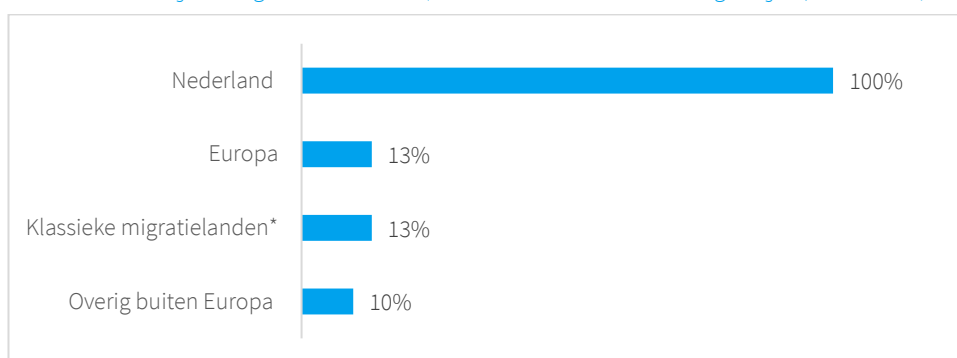
Figuur 6. Opleidingsniveau vrijwilligers (n = 144)



Erfgoedvrijwilligers vooral uit Nederland

Bij alle erfgoedorganisaties zijn vrijwilligers met een Nederlandse achtergrond werkzaam. Verder geeft 13% van de organisaties aan dat zij (ook) vrijwilligers met een culturele achtergrond uit één van de klassieke migratielanden⁵ werkzaam hebben of uit een ander deel van Europa. Bij 10% van de organisaties zijn vrijwilligers met een culturele achtergrond van elders uit de wereld betrokken.

Figuur 7. Welke culturele achtergronden⁶ zijn vertegenwoordigd in het vrijwilligersbestand? (meerdere antwoorden mogelijk / n = 144)



⁵ Onder klassieke migratielanden worden de volgende landen verstaan: Turkije, Marokko, Suriname, Indonesië en de Nederlandse Cariben.

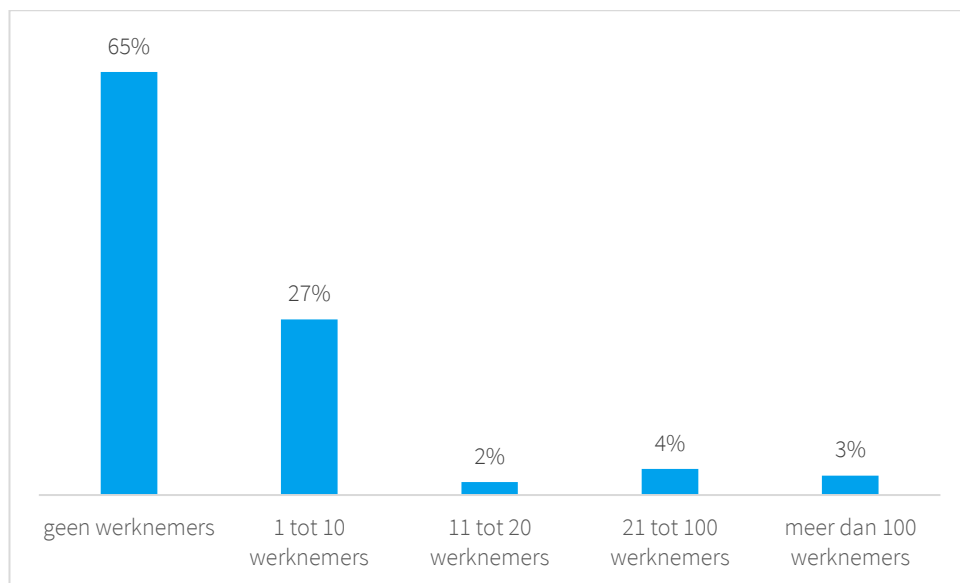
⁶ De antwoordcategorieën zijn gecategoriseerd naar de indeling die het CBS gebruikt: <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2022/07/cbs-introduceert-nieuwe-indeling-bevolking-naar-herkomst>

2.2 Type organisatie

Veel erfgoedorganisaties werken alleen met vrijwilligers

Om – naast inzicht in het aantal vrijwilligers – meer beeld te krijgen van betaalde krachten bij de erfgoedorganisaties, vroegen we hen naar een schatting van het aantal betaalde krachten. Het gaat hierbij om medewerkers in vaste dienst, tijdelijke dienst, projectcontracten en ingehuurde ZZP'ers. Veruit de meeste organisaties werken enkel met vrijwilligers, zij hebben geen betaalde werkzame personen (65%). Verder geeft 27% aan dat zij 1 tot 10 betaalde werkzame personen verbonden hebben aan de erfgoedorganisatie.

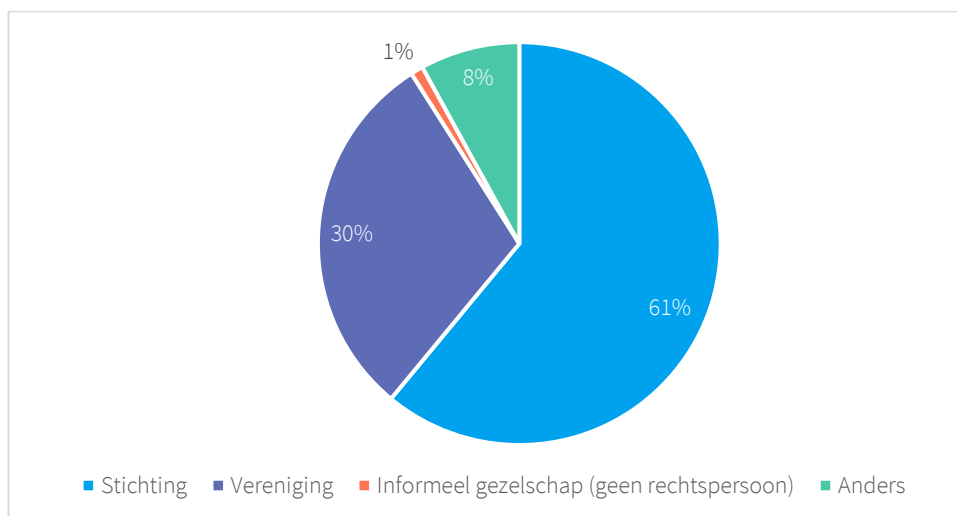
Figuur 8. Kun je een inschatting maken van het aantal werkzame personen dat op 1 september 2022 betaald werk verrichtte bij jullie erfgoedorganisatie? (n = 144).



Erfgoedorganisaties zijn vooral stichtingen

De meeste erfgoedorganisaties zijn georganiseerd als een stichting: dit geldt voor bijna twee derde van de organisaties (61%). Drie op de tien is georganiseerd als een vereniging en 1% geeft aan geen rechtspersoon te zijn. Erfgoedorganisaties die anders georganiseerd zijn (8%), geven vooral aan georganiseerd te zijn onderdeel van een gemeentelijke organisatie, gemeenschappelijke regeling of op een andere manier aan een overheid verbonden te zijn. Een aantal organisaties geeft aan onder verantwoordelijkheid van een religieuze gemeente of kerk te vallen.

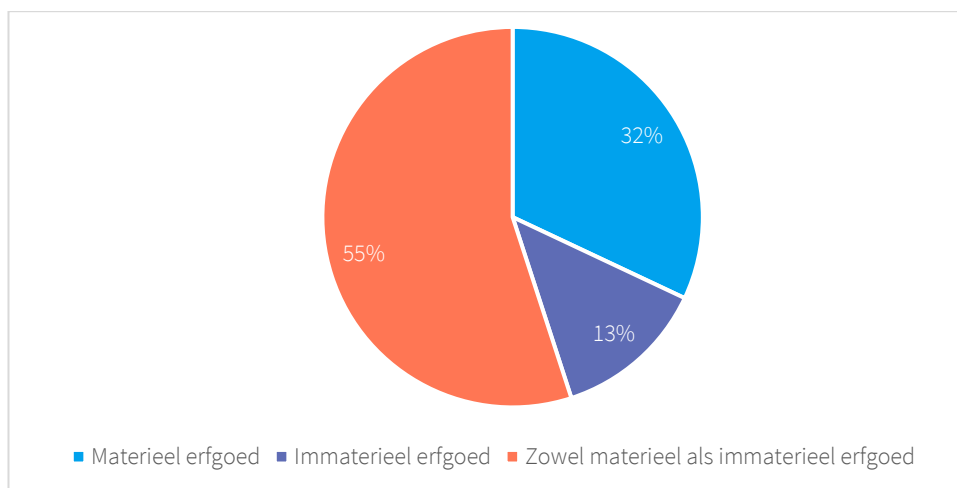
Figuur 9. Op welke manier is jullie erfgoedorganisatie georganiseerd? (n = 144)



Zowel materieel als immaterieel erfgoed

Iets meer dan de helft van de erfgoedorganisaties geeft aan te werken met zowel materieel als immaterieel erfgoed (55%). Verder geeft een derde aan dat ze enkel werken met materieel erfgoed. Een kleinere groep (13%) geeft aan enkel te werken met immaterieel erfgoed.

Figuur 10. Werkt jullie erfgoedorganisatie met materieel of immaterieel erfgoed? (n = 142*)

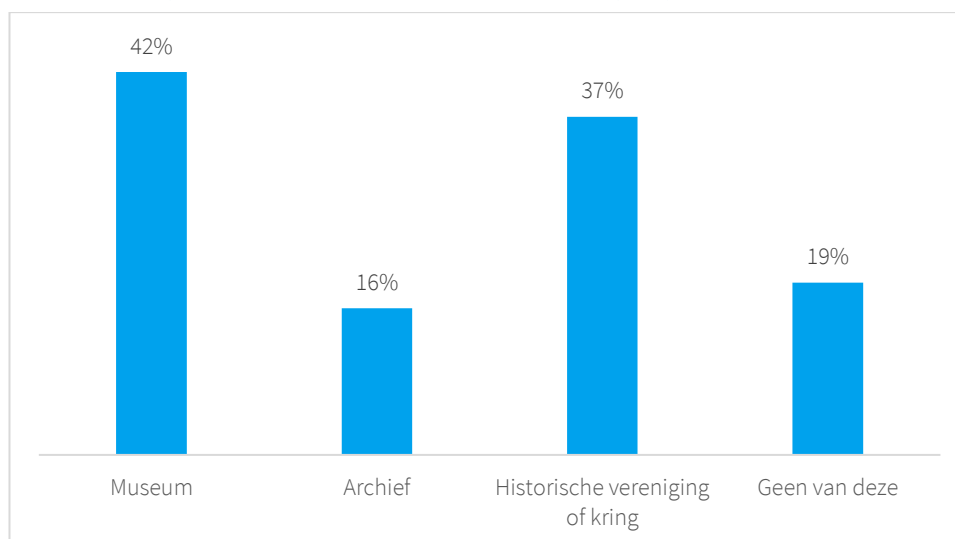


* 2 organisaties geven aan niet te weten of zij met (im)materieel erfgoed werken.

Voornameijk musea in Gelderland

De erfgoedorganisaties in Gelderland geven het vaakst aan dat zij een musea zijn (42%). Ook zijn er veel organisaties een historische vereniging of kring (37%). 16% van de organisaties is een archief. 19% geeft aan dat ze een ander type organisatie zijn⁷.

Figuur 11. Behoort jullie erfgoedorganisatie tot de volgende type organisaties? (meerdere antwoorden mogelijk) (n = 144)

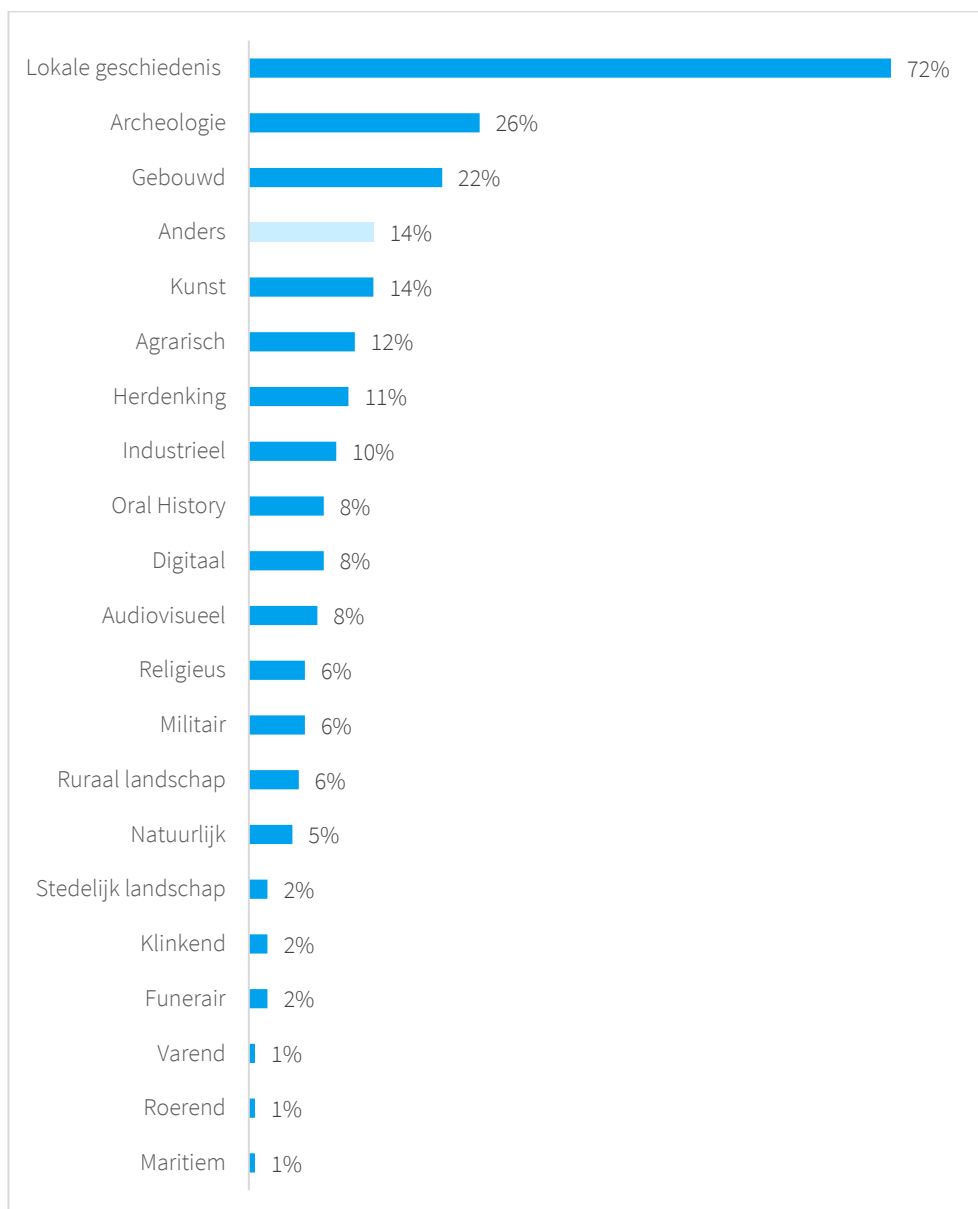


Het thema lokale geschiedenis overheerst

In Gelderland is de lokale geschiedenis een groot thema bij de erfgoedorganisaties. Maar liefst 72% van de erfgoedorganisaties typeert zich als een organisatie die vanuit dit thema werkt. Verder zien we dat de thema's archeologie (26%), gebouwd (22%), kunst (14%), agrarisch (12%), herdenking (11%) en industrieel (10%) een score van 10% of hoger krijgen. Slechts twee thema's zijn niet aangegeven, dit zijn culinair en mobiel. Verder is te zien dat 14% van de erfgoedorganisaties heeft aangegeven zich te typeren met een ander thema dan de aangegeven selectie. Hier wordt bijvoorbeeld genoemd: regionale identiteit en streektaal, cultureel erfgoed, geologie, techniek, historisch groen en schutterijen en gilden.

⁷ Let op, doordat de respondenten meerdere antwoorden konden aankruisen, sluiten de antwoordcategorieën elkaar niet uit en telt het totaal niet op tot 100%

Figuur 12. Behoort jullie erfgoedorganisatie tot de volgende type organisaties? (meerdere antwoorden mogelijk) (n = 143)

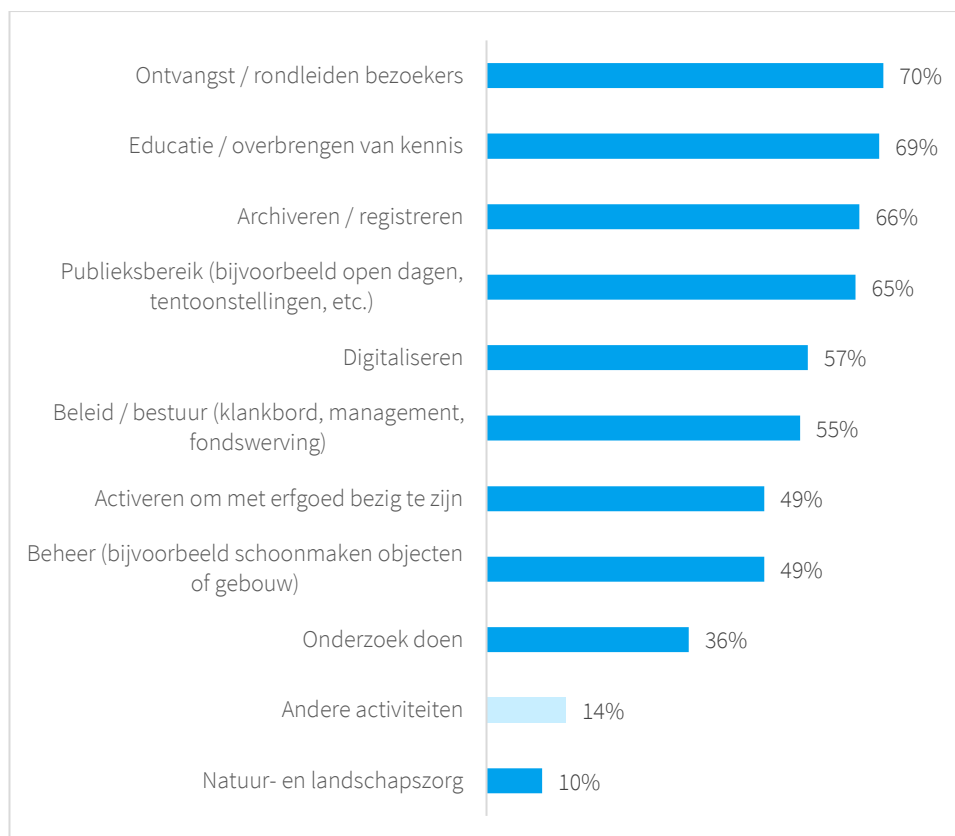


2.3 Activiteiten

Vrijwilligers doen veel verschillende activiteiten

Erfgoedvrijwilligers van de bevroagde organisaties doen veel verschillende activiteiten binnen de verschillende organisaties. We zien dat erfgoedvrijwilligers vooral bezig zijn met het ontvangen en rondleiden van bezoekers (70%), educatie en het overbrengen van kennis (69%), archiveren of registreren van erfgoed (66%) en/of met publieksbereik (65%). Verder geeft meer dan de helft van de organisaties aan dat hun vrijwilligers bezig zijn met digitaliseren (57%) of met het zijn van het bestuur van de organisatie of andere beleidsgerelateerde activiteiten (55%). 14% van de organisaties benoemen nog andere activiteiten, zoals culturele activiteiten (concerten, *re-enactment*, filmavonden en lezingen), horeca en verkoop, het erfgoedobject demonstreren (zoals graan malen en olie persen in een molen, of het demonstreren van een stoomgemaal), het samenstellen van publicaties en het bijhouden van het groen.

Figuur 13. Welke activiteiten worden binnen jullie erfgoedorganisatie uitgevoerd door vrijwilligers? (meerdere antwoorden mogelijk / n = 143)

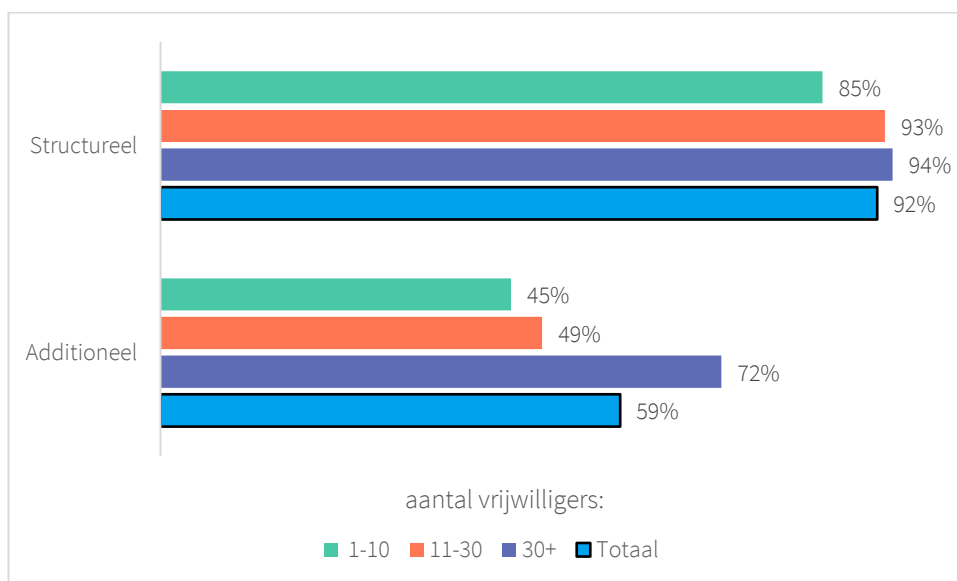


Erfgoedvrijwilligers worden ingezet voor structurele activiteiten

We vroegen de erfgoedorganisaties ook naar de invulling van de activiteiten die de erfgoedvrijwilligers voor hun rekening nemen. Bij veruit de meeste erfgoedorganisaties pakken de vrijwilligers structurele activiteiten op (92%). Structurele activiteiten zijn de vaste basistaken van de organisatie, bijvoorbeeld zaken zoals financiën, marketing, onderhoud of archiveren. Bijna zes op de tien organisaties geeft aan dat de erfgoedvrijwilligers additionele activiteiten uitvoeren waar de vaste medewerkers niet aan toe komen (59%). Dit zijn extra- of neventaken van de organisatie, zoals de organisatie van een eenmalig evenement of een extra tentoonstelling.

Kijken we wat dieper naar de uitsplitsing van het aantal vrijwilligers per organisatie, dan zien we dat organisaties met 11 of meer vrijwilligers iets vaker aangeven dat de vrijwilligers structurele activiteiten uitvoeren binnen hun organisaties. Organisaties met meer dan 30 vrijwilligers geven aanzienlijk vaker aan dat hun vrijwilligers (ook) additionele taken uitvoeren.

Figuur 14. Voeren vrijwilligers structurele / additionele activiteiten binnen de organisatie uit? - % 'ja', uitgesplitst naar grootteklassen aantal vrijwilligers (n = 143*).



* 1-10 vrijwilligers: n = 33; 11-30 vrijwilligers: n = 43; 30+ vrijwilligers: n = 67.

2.4 Motivaties en drijfveren

Doorgeven en bewaren van erfgoed belangrijker dan sociaal aspect

Wanneer we de erfgoedorganisaties vragen waarom de vrijwilligers binnen hun organisaties werken met erfgoed, is de voornaamste reden dat zij het erfgoed door willen geven aan volgende generaties: 83% van de erfgoedorganisaties geeft dit aan. Ook het vertellen en bewaren van het historische verhaal wordt als belangrijke motivatie genoemd door bijna driekwart van de erfgoedorganisaties. Het sociale aspect is ook belangrijk, maar dus niet belangrijker als het doorgeven en bewaren van het erfgoed: twee derde van de organisaties

geeft aan dat vrijwilligers met erfgoed werken om onderlinge sociale contacten te bevorderen.

Traditie of nostalgie is volgens de erfgoedorganisaties een minder belangrijke motivatie van vrijwilligers om met erfgoed te werken (16%). De 14% die een andere reden noemt, noemen onder andere: voor het plezier, voor een zinvolle tijdsbesteding, in het kader van re-integratie op de arbeidsmarkt of het opdoen van werkervaring, vanwege het gebouw waarin de organisatie gevestigd is, en om een passie na pensionering voort te zetten.

Figuur 15. Waarom werken vrijwilligers binnen jouw organisatie met erfgoed, denk je? (meerdere antwoorden mogelijk / n = 143)



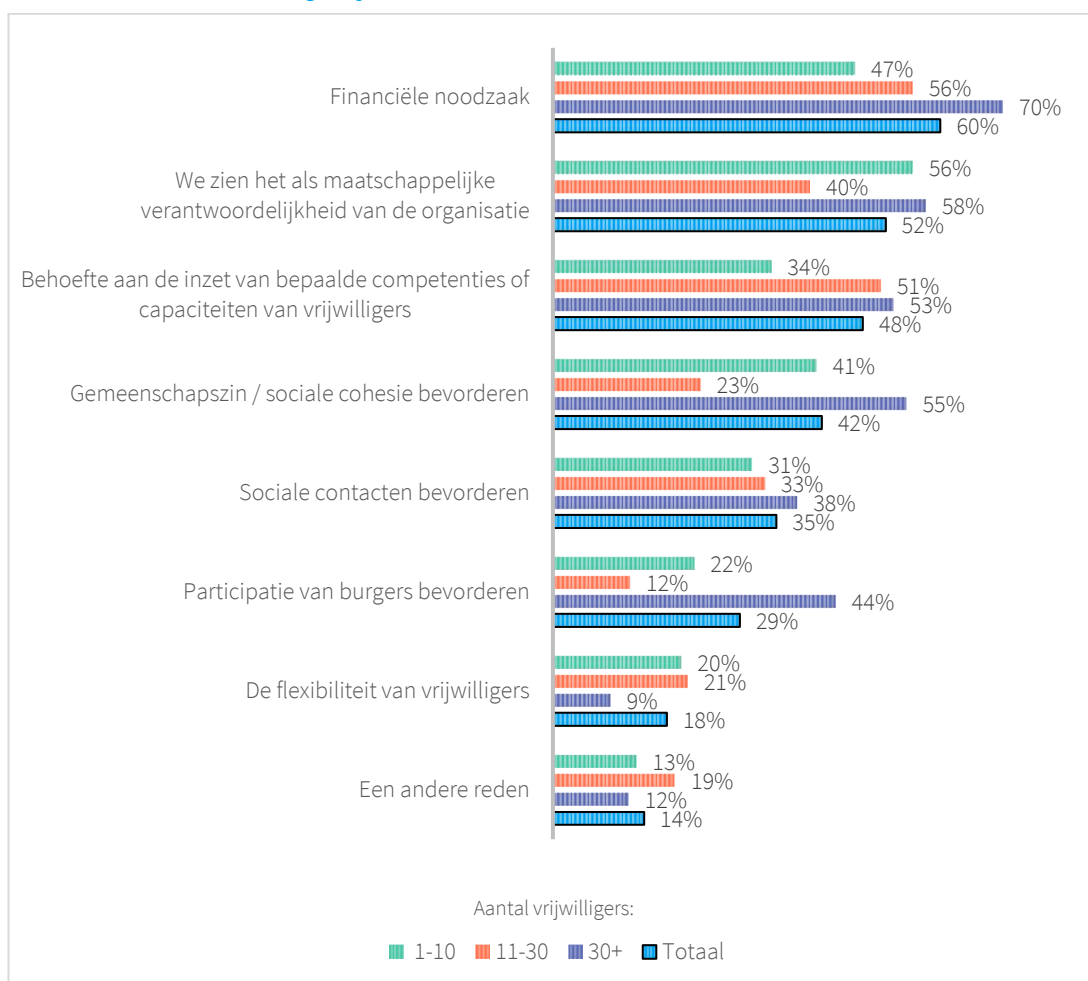
Werken met vrijwilligers: financiële noodzaak

Het werken met vrijwilligers lijkt voor erfgoedorganisaties vooral vanuit financiële noodzaak te worden gedaan, 60% van de organisaties geeft dit aan. Ook geeft ongeveer de helft van de organisaties aan dat zij werken met vrijwilligers omdat ze dat zien als hun maatschappelijke verantwoordelijkheid (52%) of omdat zij behoefte hebben aan de inzet van bepaalde competenties en capaciteiten van vrijwilligers (48%).

Opvallend is dat met name bij organisaties waar 30 vrijwilligers of meer werkzaam zijn, de financiële noodzaak om met vrijwilligers te werken aanzienlijk het grootst is. Bij 70% van de organisaties die meer dan 30 vrijwilligers werkzaam hebben, is dit het geval.

Ook worden er nog andere redenen genoemd om met vrijwilligers te werken: dat de organisatie vanaf het begin al door vrijwilligers is opgezet en georganiseerd, dat de organisatie niet kan bestaan met betaalde krachten of dat de organisatie te klein is voor vaste medewerkers.

Figuur 16. Waarom werkt jouw organisatie met vrijwilligers, denk je? -
uitgesplitst naar grootteklassen aantal vrijwilligers (meerdere
antwoorden mogelijk / n = 141*)

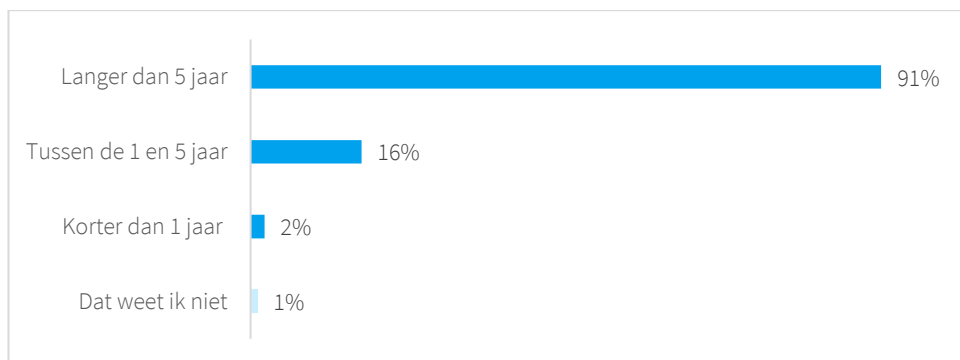


* 1-10 vrijwilligers: n = 32; 11-30 vrijwilligers: n = 43; 30+ vrijwilligers: n = 60.

Erfgoedvrijwilligers zijn langdurig betrokken

Negen van de tien erfgoedorganisaties geeft aan dat hun vrijwilligers over het algemeen langer dan vijf jaar betrokken zijn bij de organisatie. Slechts een enkeling is korter dan een jaar betrokken als erfgoedvrijwilliger.

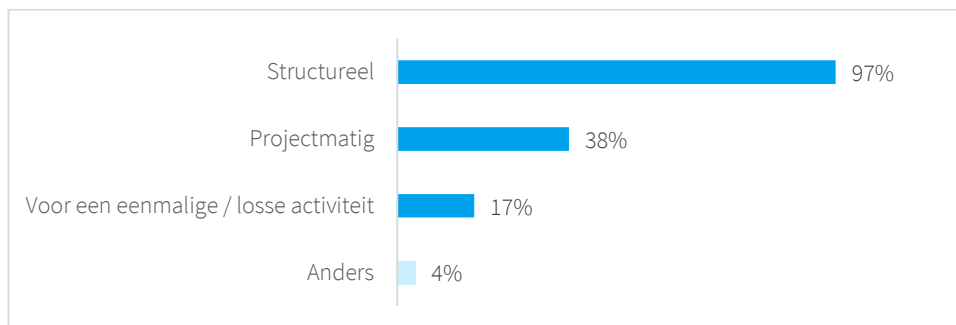
Figuur 17. Hoe lang zijn vrijwilligers over het algemeen betrokken bij jullie erfgoedorganisatie? (meerdere antwoorden mogelijk / n = 141)



Structurele betrokkenheid van vrijwilligers

De erfgoedvrijwilligers zijn niet alleen langdurig betrokken, maar ook structureel. Bijna alle organisaties geven aan dat vrijwilligers structureel betrokken worden. 38% van de organisaties zet vrijwilligers daarnaast projectmatig in. Bij een kleiner deel van de erfgoedorganisaties werken vrijwilligers slechts eenmalig (17%). Andere manieren die genoemd worden zijn: vrijwilligers zijn leden van de vereniging, ze worden betrokken op bestuurlijk niveau, ze worden zowel structureel als projectmatig betrokken, of ze worden benaderd als er een aanvraag of oproep is, bijvoorbeeld voor een rondleiding of een vrijwilligersdag.

Figuur 18. Op welke manier zijn vrijwilligers over het algemeen betrokken bij jullie erfgoedorganisatie? (meerdere antwoorden mogelijk / n = 141)



2.5 Ondersteuningsbehoefte

Gebruik van de website: Erfgoedvrijwilliger.nl

Een vijfde van de erfgoedorganisaties in Gelderland kent en maakt gebruik van de website Erfgoedvrijwilliger.nl (21%). 35% kent de website wel en heeft er ook naar gekeken, maar gebruikt deze niet. 17% heeft gehoord van de website, maar heeft deze niet bezocht. Tot slot geeft ongeveer een kwart van de organisaties aan de website niet te kennen.

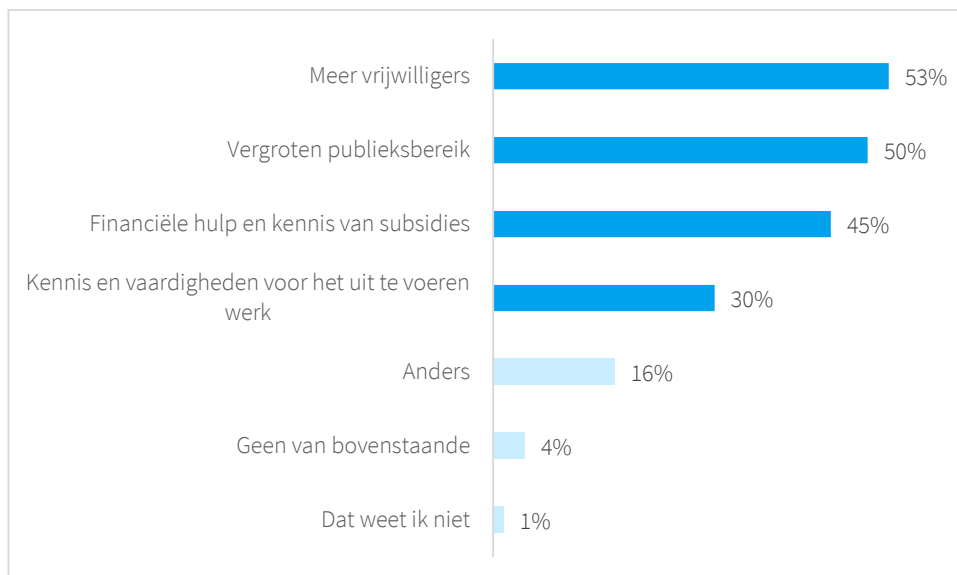
Figuur 19. Kent jouw organisatie de website Erfgoedvrijwillger.nl en maak je hier gebruik van? (n = 141)



Meer vrijwilligers de grootste behoefte van organisaties

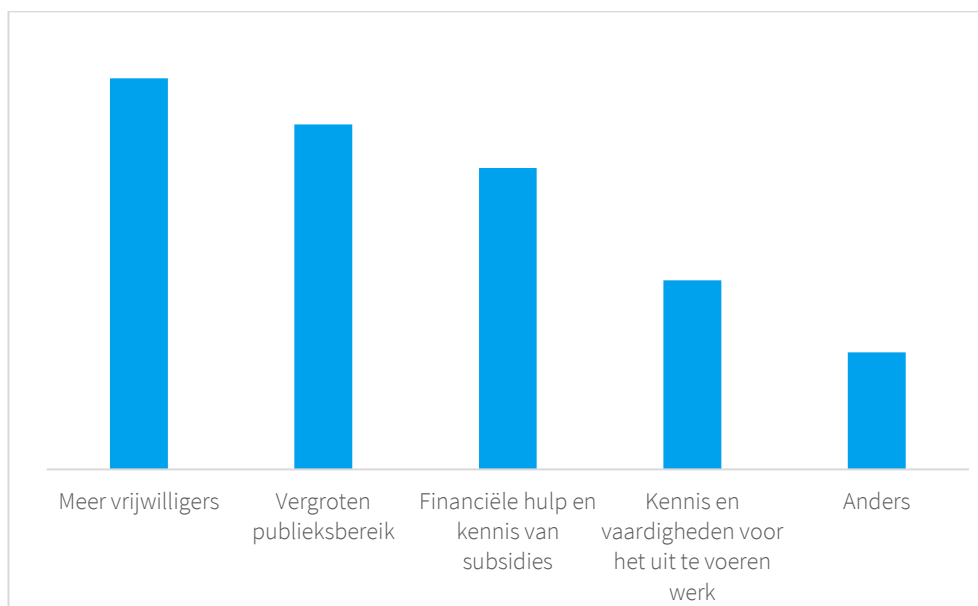
Ongeveer de helft van de organisaties geven aan dat zij vooral behoefte hebben aan meer vrijwilligers (53%) en aan het vergroten van publieksbereik (50%). Ook geeft een aanzienlijk deel aan dat zij financiële hulp en kennis van subsidies kunnen gebruiken. Bij andere behoeften (16%) wordt voornamelijk genoemd dat organisaties jongere vrijwilligers zoeken, evenals vrijwilligers die bestuurstaken of andere verantwoordelijkheden op zich willen nemen. Andere onderwerpen die genoemd worden zijn betere of goedkopere huisvesting en hulp bij digitaliseringsprojecten.

Figuur 20. Wat is de grootste behoefte binnen jouw organisatie? Meerdere antwoorden mogelijk (n = 144)



Wanneer de organisaties gevraagd wordt om hun behoeften op volgorde te zetten van het meest naar het minst belangrijk, zien we daarbij een soortgelijk beeld: meer vrijwilligers aantrekken lijkt het speerpunt, gevolgd door het vergroten van publieksbereik en financiële aspecten.

Figuur 21. Kun je de door jou geselecteerde behoeften in volgorde zetten van waar jullie het meest behoefte aan hebben? (n = 144)⁸

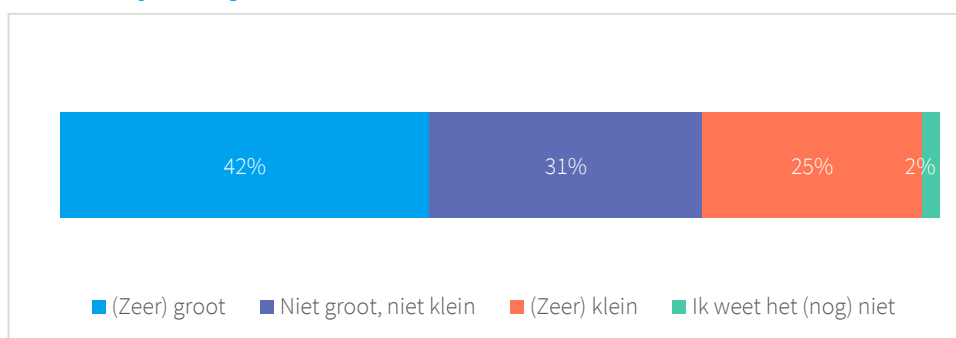


2.6 Impact COVID-19 op erfgoedorganisaties

Coronacrisis heeft grote impact op erfgoedorganisaties

42% van de organisaties geeft aan dat de impact van de coronacrisis (zeer) groot is op hun organisatie. Ongeveer een derde is neutraal over de impact (31%). Een kwart van de organisaties ervaart de impact als (zeer) klein.

Figuur 22. In algemene zin, hoe groot is de impact van de coronacrisis op jouw organisatie tot nu toe? (n = 141)



We vroegen de organisaties om hun antwoord over de impact van corona toe te lichten. Hierbij wordt door organisaties die de impact van de coronacrisis als (zeer) groot ervaren, toegelicht dat hoofdzakelijk de hoeveelheid vrijwilligers en bezoekersstromen erg zijn teruggelopen, wat ook z'n sporen achter heeft gelaten op de financiële situatie. Ook zijn enkele activiteiten (extern, zoals lezingen of tentoonstellingen, maar ook interne activiteiten zoals digitaliseren en beschrijven) stil komen liggen, waarbij ze hier en daar ook

⁸ De grootte van de balken laat zien in hoeverre de prioriteiten verschillen. De achterliggende waarden zijn rekenkundig en zodoende niet relevant om te presenteren.

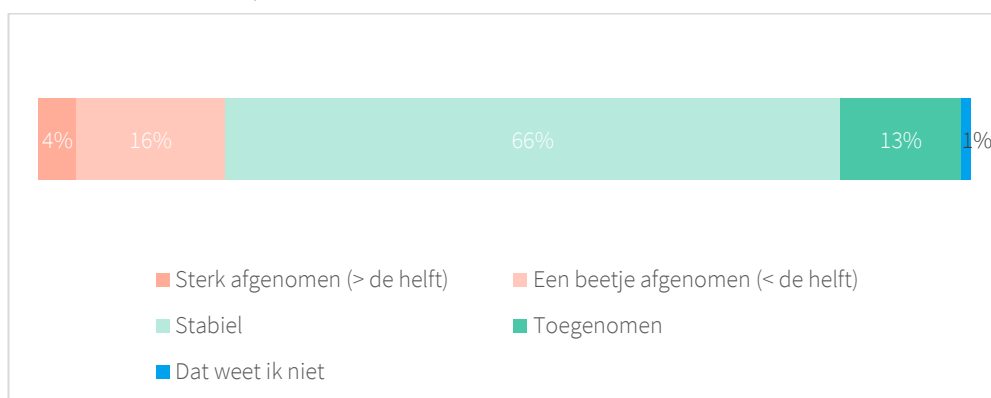
later niet meer opgepakt zijn. Enkele organisaties geven aan dat de impact van corona groot was in positieve zin – de hoeveelheid vrijwilligers is bijvoorbeeld behoorlijk toegenomen, maar deze organisaties zijn wel in de minderheid.

Organisaties die geen grote, maar ook geen kleine invloed ervaren, geven aan dat activiteiten, maar ook bijvoorbeeld donaties, op een laag pitje door zijn gegaan, of dat het aantal vrijwilligers is gestagneerd, waar op groei was gehoopt. Organisaties die een kleine of zeer kleine invloed van de coronacrisis ervaarden, geven aan dat hun vrijwilligersbestand hetzelfde is gebleven, en/of dat er genoeg ‘achter de schermen’ te doen was om de vrijwilligers actief te houden terwijl publieksactiviteiten niet plaats konden vinden. Een aantal van deze organisaties voerde toch al hun activiteiten in de buitenlucht en met enige afstand uit, waardoor de coronamaatregelen als minder ingrijpend werden ervaren.

Aantal vrijwilligers is stabiel in tijden van corona

Ondanks dat veel erfgoedorganisaties een grote impact ervaren, is het aantal vrijwilligers sinds het uitbreken van de coronacrisis bij twee derde van de organisaties stabiel. Bij 13% van de ondervraagde organisaties is het aantal vrijwilligers zelfs toegenomen. 20% van de organisaties geeft aan dat het aantal vrijwilligers (sterk) is gedaald sinds het uitbreken van de pandemie.

Figuur 23. Hoe zou je de ontwikkeling van het aantal vrijwilligers binnen jouw erfgoedorganisatie omschrijven sinds⁹ het uitbreken van de COVID-19 pandemie? (n = 141)



Respondenten geven aan dat met name vrijwilligers die 70 jaar of ouder zijn, zijn gestopt met het werken als vrijwilliger. De redenen daarvoor zijn dat zij moesten letten op hun eigen gezondheid of zelfs vanwege het overlijden van een vrijwilliger. Ook geven de organisaties aan dat hun vrijwilligers andere prioriteiten aan zijn gaan brengen in hun leven: bijvoorbeeld het passen op de kleinkinderen krijgt meer aandacht, maar ook het doen van betaald werk vanwege de verhoging van de AOW-leeftijd en de krappe arbeidsmarkt. De typen vrijwilligers die zijn vertrokken zijn erg divers. Zo geven veel

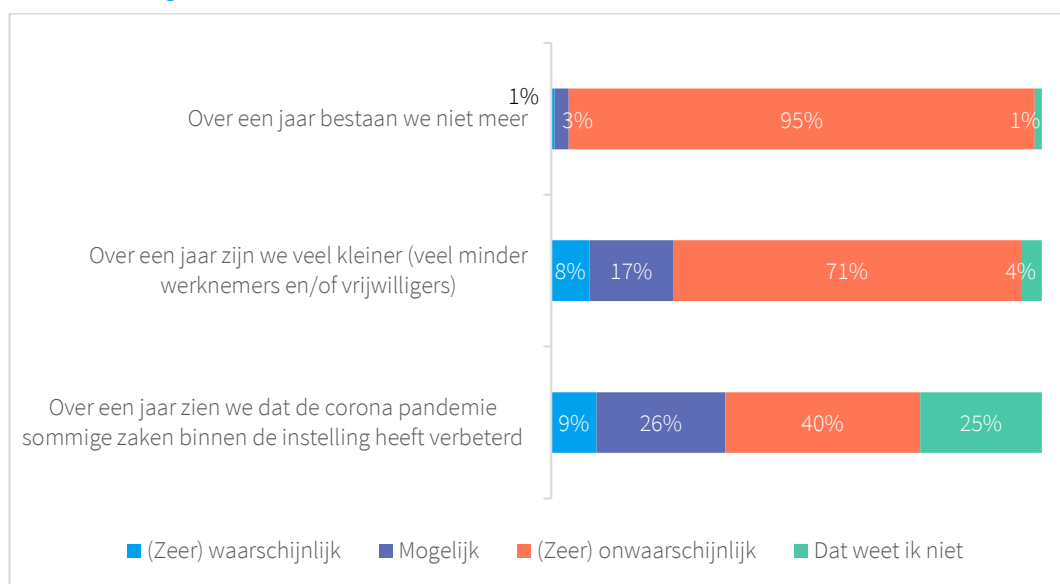
⁹ Let op: we vragen naar de ontwikkeling van het vrijwilligersbestand **sinds** het uitbreken van de coronacrisis. We weten dus niet of het aantal vrijwilligers is veranderd in vergelijking met **voor** de coronacrisis. Onderzoek van het CBS onder musea laat bijvoorbeeld zien dat het aantal vrijwilligers is afgenomen van 646 FTE naar 434 FTE over de periode 2019-2020. We kunnen aannemen dat dit voor andere erfgoeddomeinen tevens het geval is. Zie hier: https://www.cbs.nl/-/media/_excel/2022/12/musea-2009-2020.xlsx

organisaties aan dat er geen patronen te ontdekken zijn in welke werkzaamheden de vertrokken vrijwilligers eerst deden.

Erfgoedorganisaties zijn optimistisch over de toekomst.

We zien dat het scenario “over een jaar bestaan we niet meer” door de meeste respondenten als (zeer) onwaarschijnlijk wordt geschat, slechts 4% acht dit mogelijk of (zeer) waarschijnlijk. Ook denken de meeste organisaties niet dat ze over een jaar veel kleiner zijn (71%). Verder blijkt dat 9% van de organisaties verwacht dat de coronapandemie sommige zaken binnen de organisatie heeft verbeterd over een jaar, een kwart ziet dit als een mogelijkheid.

Figuur 24. Hoe waarschijnlijk acht je de volgende scenario's voor jouw organisatie?(n = 141)



Bijlage A Onderzoeksverantwoording

Het PON & Telos en Pyrrhula Research Consultants hebben in samenwerking met Erfgoed Gelderland onderzoek verricht naar het erfgoedvrijwilligersbestand in de provincie Gelderland. Het onderzoek is uitgevoerd aan de hand van verschillende onderzoeksmethoden. In dit rapport zijn de resultaten van het vragenlijstonderzoek te vinden. De inventarisatie naar het vrijwilligersbestand in Gelderland volgt later separaat.

Vragenlijstonderzoek

De vragenlijst van dit onderzoek is opgesteld op basis van het eerdere erfgoedonderzoek voor Erfgoedhuis Zuid-Holland en de geleerde lessen daaruit. De vragenlijst is aangevuld met maatwerkvragen, welke zijn opgesteld in samenspraak met de betrokkenen van Erfgoed Gelderland en de onderzoekers van Het PON & Telos en Pyrrhula Research Consultants.

De vragenlijst is via twee manieren verspreid. Enerzijds is de vragenlijst verspreid aan het adressenbestand van Erfgoed Gelderland. Het gehele adressenbestand kreeg een persoonlijke link om de vragenlijst in te vullen. Hierdoor kon bijgehouden worden wie de vragenlijst had ingevuld en wie niet. Anderzijds is gewerkt middels een open (anonieme) link. Deze open link is verspreid via de (social) media kanalen en persoonlijke effort van Erfgoed Gelderland, om zo de respons te versterken.

De vragenlijst stond open van donderdag 15 mei tot donderdag 22 juni 2023. In totaal hebben 144 erfgoedorganisaties meegedaan aan het vragenlijstonderzoek. In onderstaande tabel is de respons naar type vragenlijst te vinden.

Tabel 24. Respons vragenlijstonderzoek

Type vragenlijst	Aantal respondenten	%
Persoonlijke link	143	99
Open (anonieme) link	1	1
Totale respons	144	



OPGERICHT IN
1947



GEVESTIGD IN
TILBURG

KENNISONDERNEMING

STICHTING ZONDER WINSTOOGMERK

AANTAL MEDEWERKERS

30



INTENSIEVE SAMENWERKINGEN

MET UNIVERSEITEN EN ANDERE
KENNISINSTELLINGEN

SPECIFIEKE THEMA'S

- > VEERKRACHT
- > RUIMTE EN ENERGIE
- > OMGEVING
- > ARBEID
- > CULTUUR
- > ERFGOED
- > MIGRATIE
- > PARTICIPATIE
- > JEUGD
- > STURING

ONZE OPDRACHTGEVERS

- > PROVINCIES
- > GEMEENTEN
- > ZORG- EN WELZIJNSINSTELLINGEN
- > FONDSEN

HET
pon | telos

Over Het PON & Telos

Maatschappelijke besluitvorming verbeteren

Wij zijn een sociale kennisonderneming in het hart van de samenleving. We beschouwen het als onze opdracht om maatschappelijke besluitvorming te verbeteren. Dat doen we door wetenschappelijke kennis met kennis van de praktijk te verbinden. We zijn van data, feiten en cijfers, maar geven die altijd een gezicht. Waarbij iedere stem telt. Voorkeuren en meningen halen we op, onderzoeken we, analyseren we en duiden we. Met prikkelende aanpakken en innovatieve methoden. Daarbij zijn we altijd gericht op duurzaamheid: de harmonieuze verbinding tussen sociale, ecologische en economische doelstellingen. Zo dragen we bij aan de kwaliteit van samenleven, nu en in de toekomst.

Met een multidisciplinair en creatief team van bijna 30 adviseurs en onderzoekers werken we vooral voor lokale en regionale overheden in Nederland (met een sterke kennispositie in Noord-Brabant), maar ook voor corporaties, banken, zorg- en welzijnsorganisaties, fondsen en maatschappelijke organisaties. We werken daarbij intensief samen met universiteiten en andere kennisorganisaties en zijn officieel partner van Tilburg University. Met onze kennis en inzichten adviseren we beleidsmakers en bestuurders. Zodat ze afgewogen keuzes kunnen maken. Zodat ze bestuurlijk kunnen vernieuwen. En zodat ze een positieve impuls kunnen geven aan de samenleving van morgen.

Stationsstraat 20c
5038 ED Tilburg
+31 (0)13 535 15 35
info@hetpon-telos.nl
hetpon-telos.nl